

КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Черкас П.П., асистент

Лисанова А.М., старший викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. В статті розглядається причини та фактори виникнення кризового стану різних суб'єктів господарювання, підходи до вивчення даної проблеми в сьогоденних умовах, здійснюється аналіз взаємозв'язку умов виникнення кризи та наслідків до яких вона призводить. Приділено увагу проблемі класифікації факторів виникнення кризового стану підприємств. Розглядається поняття кризи підприємства, систематизація класифікації факторів її виникнення та виявлення класифікаційних ознак кризових явищ на підприємстві. В статті зазначено, що основними причинами виникнення кризового стану на підприємстві слід виділяти наступні: недосконалість правового регулювання господарської діяльності, суттєве збільшення цін на енергоносії та комунальні платежі, зниження платоспроможності покупців, втрата господарських зв'язків з ринками закупівлі та збуту. Завданням даного дослідження є вивчення підходів до класифікації факторів виникнення кризового стану суб'єктів господарювання. Для того щоб, найбільш ефективно та точно визначити кризові фактори, потрібно розуміти саме поняття кризи підприємства, її можна визначити як нестандартну ситуацію, що порушує цілісність мікроекономічної системи підприємства та має неоднозначний наслідки для нього, з одного боку це погіршення фінансових показників, спад виробництва, втрата конкурентних позицій, збільшення заборгованості та збитків, а з іншого боку – це можливість оздоровлення підприємства, пошук нових шляхів розвитку та нарощування темпів виробництва і збільшення впливу на конкурентів та розширення ринків збуту. Для недопущення таких ситуацій, менеджмент підприємства повинен мати чітку стратегію у напрямку контролю та аналізу умов господарювання, щодо недопущення можливих кризових ситуацій, які несуть загрозу нормальному функціонуванню суб'єктів господарювання.

Ключові слова: криза, кризовий стан підприємства, фактори виникнення кризи, класифікація причин виникнення кризи, підприємство, суб'єкти господарювання.

CLASSIFICATION OF CRISIS EMERSION FACTORS AT THE ENTERPRISES

Pavlo Cherkas, Assistant

Alla Lysanova, Senior Lecturer

Kharkiv National Automobile and Highway University

Abstract. The causes and factors of different crisis entities, approaches to the study of the problem in today's environment are analyzed in the article. The article also provides the analysis of the relationship of the conditions of the crisis and the consequences to which it leads. Attention is paid to the problem of factor classification of crisis on the companies. The concept of enterprise crisis is shown with the ordering grading factors for its occurrence and detection classifications crisis at the company. The article stated that the main causes of the crisis situation at the company are: the imperfection of legal regulation of economic activity, the substantial increase in prices on energy and utility bills, reduction of the solvency of customers, the loss of economic ties with the procurement and sales markets. The objective of this study is to examine approaches to classification factor of crisis entities. In order to identify crisis factors the concept of crisis the company needs to be understood. It can be defined as the standard situation that violates the integrity of the micro-system at the enterprise and have ambiguous consequences for it. On the one hand, this deterioration in financial performance, recession, loss of competitive position, increased debts and losses that are the main factors of crises. On the other - an opportunity to rehabilitation, finding new ways to develop and increase production rates and increase the impact on competition and market expansion is the new ways of progressing through. To prevent such situations, the management company must have a clear strategy towards the control and to provide the analysis of economic conditions in order to prevent possible crisis situations that threaten the normal functioning of the enterprise.

Keywords or phrases: crisis, crisis state of the enterprise, factors of the crisis, the classification of the causes of the crisis, venture entities.

Постановка проблеми. Проблема досконалої класифікація факторів виникнення кризового стану підприємства на сьогоднішній день не є досить ґрунтовно досліджена, тому що умови в яких функціонують вітчизняні підприємства є досить динамічними.

Тому для нормальної роботи, кожен суб'єкт господарювання повинен максимально швидко та адекватно реагувати на будь-які зміни, які можуть вплинути на стабільність роботи. Для того щоб вирішити цю проблему, необхідно своєчасно виявляти і аналізувати загрози та фактори, причини, чинники, які їх можуть спричинити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою вивчення кризових явищ, їх причин та факторів, наслідків впливу на підприємство займаються як вітчизняні так і іноземні вчені-економісти, зокрема: Чернявський О.Д., Ткаченко А.М., Бланка І.А., Дацюк І.В., Лігоненко Л.О., Тарасюк М.В., Хіленко О.О. Сибіряков В. Г., Єлець О.П., Романішин М.І., Кейнс Джон М., Штангрет А.М., Фішер С., Бірман Г., Шмідт С., Брелі Р. [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7]. Незважаючи на значну кількість публікацій в площині даної проблеми, на сьогоднішній день є ряд невирішених питань.

Невирішені складові загальної проблеми. Для ефективної роботи будь-якого підприємства важливо приймати правильні та адекватні умовам господарювання управлінські рішення. На сьогоднішній день, умови господарювання мають досить динамічний характер і тому для суб'єктів підприємницької діяльності необхідно своєчасно та раціонально реагувати на будь-які зміни. Тобто, менеджмент підприємства, повинен постійно аналізувати та досліджувати умови роботи, можливі ситуації та фактори, які можуть створити загрозу нормальній роботі суб'єкта господарювання.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є вивчення класифікації факторів та причин виникнення кризових ситуацій на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кризові явища є різними не лише за своїми причинами та наслідками, а й за своєю сутністю. На сьогоднішній день виділяють більше двадцяти класифікаційних ознак за видами та підвидами кризових явищ. Основні причини виникнення кризового стану на підприємстві можна виділити такі: недосконалість правового регулювання господарської діяльності, суттєве збільшення цін на енергоносії та комунальні платежі, зниження платоспроможності покупців, втрата господарських зв'язків з ринками закупівлі та збуту. З точки зору галузевої приналежності підприємств під впливом негативних факторів, найбільш суттєвих змін зазнають промислові підприємства машинобудування та металургії. Це можна пояснити тим, що в цій галузі господарські бізнес-процеси є найбільш складними для управління і водночас вони є найбільш помітними для національної економіки в цілому.

В контексті даної проблеми потрібно приділити значну увагу кризовим факторам та розглянути їх класифікаційні ознаки. В економічних дослідженнях під поняттям кризових факторів потрібно розуміти умови, які є обов'язковими для даного явища, а також причини, що безпосередньо зумовлюють його виникнення. Причини криз, що виникають на підприємствах поділяються на об'єктивні, пов'язані з циклічними потребами модернізації і реструктуризації підприємств, а також з несприятливими впливами зовнішнього середовища організацій, і суб'єктивні (рис. 1), що відбивають помилки і непрофесіоналізм в управлінні [8].

Для кращого розуміння причин, потрібно розуміти поняття «криза» в економічному аспекті. Криза – це нестандартна ситуація, яка порушує нормальну роботу підприємства та має неоднозначні наслідки на нього, з одного боку це погіршення фінансових показників, спад виробництва, втрата конкурентних позицій, збільшення заборгованості та збитків, а з іншого боку – це можливість оздоровлення підприємства, пошук нових шляхів розвитку та нарощування темпів виробництва і збільшення впливу на конкурентів та розширення ринків збуту [9]. Існує два підходи до визначення кризи, які наведені у таблиці 1.

Причини криз можуть носити природний характер, що відбивають явища клімату, землетрусу, повені й інших катаклізмів природного походження. А можуть носити техногенний відбиток, пов'язаний з діяльністю людини. Причини кризи можуть бути зовнішніми і внутрішніми. Перші пов'язані з тенденціями і стратегією макроекономічного розвитку чи навіть розвитку світової економіки, конкуренцією, політичною ситуацією в країні. Другі – з ризикованою стратегією маркетингу, внутрішніми конфліктами, недоліками в організації виробництва, недосконалістю управління, інноваційною й інвестиційною політикою.

Якщо кризу розуміти саме таким чином, то можна констатувати ту обставину, що небезпека кризи існує завжди і її необхідно передбачати і прогнозувати [8].

Кризові причини потрібно також розглядати у контексті їх характеру впливу на підприємство (таблиця 2).

Таблиця 1 – Підходи до визначення поняття криза [5]

Підхід до визначення кризи	Сутність підходу	Прихильники підходу
Позитивний	Криза – це переломний момент у розвитку змін, об'єктивний процес, притаманний кожному життєвому циклу.	Чернявський А.Д., Василенко В.О., Сибіряков В.Г., Гренц Т., Яковец Ю.В., Богданов А.А.
Негативний	Криза має виключно руйнівний вплив на діяльність підприємства, спричиняє банкрутство	Штангрет А.М., Крутько В.Н., Хіт Р., Ланкіна В.Є., С. Фішер, К. Макконел, С. Брю., Іванов Г. П.

Рисунок 1 – Загальноприйняті види причин виникнення криз

Причини криз можуть бути техногенного характеру, які пов'язані з діяльністю менеджменту підприємства та невідповідністю кваліфікації працівників рівню модернізації обладнання. Вони можуть бути природного походження такі як стихійні лиха чи зміни клімату або інші природні катаклізми, на які людина не може ніяк вплинути. Кризові причини можуть бути як зовнішніми: пов'язані з міжнародною політичною обстановкою та статусом держави на міжнародній арені, тенденції розвитку світової економіки, вплив іноземних контрагентів на вітчизняні суб'єкти господарювання, можливість конкурувати з іноземними конкурентами на міжнародному ринку торгівлі, геополітична обстановка; так і внутрішніми: недосконалість менеджменту, несприятлива інноваційна та інвестиційна політика, відсутність стратегії розвитку, внутрішні протиріччя вищого керівництва. Причини діляться на об'єктивні: загальнодержавна економічна криза, низький рівень модернізації обладнання і як наслідок невідповідність якості продукції або послуг, затребуваних на ринку попиту; низька конкуренція підприємства на ринку; і суб'єктивні: вони вказують на некомпетентність керівництва і неможливість здійснення ефективних управлінських рішень та антикризових заходів, психологічна обстановка в колективі та загальний рівень кваліфікації працівників.

Для пошуку шляхів виходу з кризи важливе значення мають як причини виникнення кризи так і її наслідки: відновлення організації чи її ліквідація, оздоровлення чи виникнення нової кризи. Вихід із кризи може бути пов'язаний як з негативними наслідками так і з позитивними.

Таблиця 2 – Класифікація причин виникнення та характер їх впливу (складено авторами)

Види причин	Характер впливу
Техногенні	– менеджмент підприємства; – невідповідність кваліфікації працівників та рівнем модернізації техніки;
Природні	– стихійні лиха; – зміна клімату;
Зовнішні	– міжнародна політична обстановка; – іноземні контрагенти; – міжнародний ринок торгівлі та рівень конкуренції на ньому; – тенденції розвитку світової економіки; – геополітична обстановка;
Внутрішні	– макrorівень – мікрорівень
Об'єктивні	– загальнодержавна економічна криза; – низький рівень модернізації обладнання; – низький рівень конкуренції підприємства;
Суб'єктивні	– кваліфікація працівників; – психологічна обстановка в колективі; – некомпетентність керівництва.

При неправильному здійсненні управлінських рішень криза може затягнутися та перейти на більш складні умови виходу з неї. В наших умовах сьогодення це може бути пов'язано в значній мірі з певними політичними факторами. Наслідки кризи зазвичай тісно пов'язані з двома факторами: причини кризи та можливість управління процесами розвитку кризи. Дуже часто буває ситуація за якої не можливо строго визначити вид причин кризи, тому що між різними видами існують тісні причинно-наслідкові зв'язки. Тому бувають випадки коли здається виявили кризову причину та усунули її, але кризова ситуація не зникає, таким чином виникає так зване замкнене причинно-наслідкове коло, де наслідки можуть спричиняти нові причини кризових ситуацій. Основною причиною виникнення кризових ситуацій на підприємстві є низький рівень адаптації до змін як зовнішнього характеру, так і внутрішнього, як об'єктивних причин так і суб'єктивних, це все визначає рівень менеджменту підприємства, компетентність керівництва, кваліфікація працівників та ряд інших характеристик.

Висновок. Виходячи з цього потрібно зазначити, що менеджменту підприємства необхідно підходити максимально відповідально до здійснення антикризових заходів. Ми пропонуємо дотримуватись позитивного підходу до розуміння кризи, тому що такий підхід дає можливість не тільки вивести підприємство з кризового стану, але й підштовхує його до розвитку, пошуку нових можливостей та шляхів завоювання ринків. В подальшому таке підприємство буде більш еластичним та гнучким до різних змін в умовах господарювання. Разом з цим необхідно використовувати запропоновану нами класифікацію причин виникнення кризи, вона дасть змогу більш точно та строго виявляти кризові причини та фактори і своєчасно їх ліквідувати, тому що всім відомо, щоб ліквідувати кризу, перш за все необхідно виявити її причини, в іншому разі криза затягнеться і стане більш глибокою, яка буде мати дуже негативні наслідки для підприємства.

Відтак підприємствам, з метою забезпечення власної економічної стабільності, як запоруки подальшого успішного функціонування, доцільно приділяти достатньо уваги прогнозуванню можливих загроз, діагностиці криз і кризових явищ та застосуванню системи раннього попередження та реагування [10]. Різні управлінські рішення можуть приводити до різних наслідків, тому криза повинна буди повністю контрольованим та керованим процесом з боку вищого керівництва. У цьому випадку все залежить від професіоналізму, мистецтва правління, характеру мотивації, розуміння причин, факторів та наслідків кризових ситуацій, а також відповідальності перед собою та оточуючими. Результативність антикризового управління напряду відображає рівень якості управління підприємством.

Перелік посилань:

1. Чернявський А. Д. Антикризове управління підприємством: Навч. Посіб / А.Д. Чернявський. - К.: МАУП, 2006. - 256 с.: іл. - Бібліогр. – 242-245 с.
2. Ткаченко А.М. Сучасний підхід до антикризового управління машинобудівним підприємством. Монографія. / А.М. Ткаченко, О.П. Єлець. - Запоріжжя: Видавництво Запорізької державної інженерної академії, 2010. – 275-277 с.
3. Бланк И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И.А. Бланк. - К. : Эльга, Ника - Центр, 2006. – 669-672 с.
4. Дацюк І. В. Сутнісна характеристика кризи підприємства / І.В. Дацюк //Технологія і техніка друкарства - 2010. - № 2(28). – 165-170 с.
5. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством / Л.О. Лігоненко, М.В. Тарасюк, О.О. Хиленко - К.: КНТЕУ, 2005. – 374-377 с.
6. Єлець О.П. Система антикризового управління підприємством: її ознаки та принципи / О.П. Єлець // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2007. - Том 3, № 6. – 316-319 с.
7. Романішин М.І. Фінансові кризи та кризові явища як загроза економічній стабільності підприємств / М.І. Романішин // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – 123-130с.
8. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://library.if.ua/book/60/4195.html>
9. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. - №3 (10), том 1-2015. - Харків: ХНАДУ, 2015. – 41-44с.
10. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством / В.О. Василенко : навч. посіб. для студ. вищ. навч. заклад. Центр навч. л-ри, 2005. – 205-208 с.

Стаття надійшла: 02.12.2015 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

УДК 675.029 (064)

JEL Classification: M 100

КУЛЬТУРА ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОЦЕСУ ЛОГІСТИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Огієнко С. О., к.е.н., доцент

Чепак А. І.

Харківський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Анотація. Основні моменти даної статті присвячені такому напрямку діяльності підприємства, як створення його конкурентоспроможності шляхом використання правил і прийомів логістичного консультування. Предметом дослідження виступають підходи щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства за допомогою використання логістичного консультування. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів та розробка підходів щодо розвитку основних положень логістичного консультування, адаптованих до потреб сучасних торговельних підприємств. В статті наведено визначення логістичного консультування, під яким в першу чергу розуміються послуги саме незалежних консультантів, щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства. Окремо зазначено, що до складу консультаційних послуг входить вирішення проблем пов'язаних з управлінням персоналом на підприємстві. При цьому виділено, що ефективність даних послуг напряму залежатиме від рівня і сили культури на підприємстві. Однак замало вивчати лише культуру підприємства. Окрему увагу слід приділяти вивченню підходів по формуванню системи управління розвитком культури торговельного підприємства. Зміна управлінської парадигми призвела до того, що виникла потреба в поєднанні елементів управлінської системи в процесі управління культурою підприємства. Відповідно до цього культурі підприємства виділяється окрема роль, так як вона впливає на основні функціональні зони його діяльності, а отже є головним фактором створення його конкурентоспроможності. Позитивний вплив культури на конкурентоспроможність виявляється в зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства через посилення конкурентних позицій і зростання продуктивності праці. Звідси виникають такі поняття як корпоративізм і змагальність, які є складовими чинниками культури підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, культура торговельного підприємства, логістичне консультування.